

«Вихованість» молодь ставить вище «освіченості». Люди старшого віку вважають навпаки – набагато важливіше освіченість, ніж вихованість. Також вони з більшою увагою відносяться до такої цінності, як «щастя інших» – добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, народу і людства в цілому.

Підводячи підсумки, можна сказати, що проблематика цінностей та ціннісних орієнтацій широко вивчена, але мінливість соціальних процесів підштовхує до дослідження цінностей в нових соціальних умовах. Які ціннісні орієнтації особистості таке і суспільство.

Список літератури: 1. Леонтьев Д.А. Ценностные представления в индивидуальном и групповом сознании [Електронний ресурс] / Д.А. Леонтьев Режим доступу: <http://www.portalus.ru/modules/psychology>. 2. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія особистості і спілкування [Електронний ресурс]: навч. посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик – Режим доступу: <http://readbookz.com>.

*Балабай Я.В.
м. Харків, Україна.*

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У сучасній соціальній філософії значної актуальності набуває проблема соціальної відповідальності. Її розглядають як один із найважливіших засобів соціалізації індивіда. Соціалізованість індивіда тісно пов'язана з його здатністю бути відповідальним за всі процеси, що відбуваються в оточуючій дійсності в цілому, та у найближчому соціумі зокрема. За твердженням Ж.П. Сартра, існувати – це брати на себе своє буття і завжди бути відповідальним за нього. В сучасних умовах глобалізації на зміну «людині розумній» має прийти «людина відповідальна» [5, с. 127]. Толерантність як найважливіший компонент свідомості сучасної людини набуває актуальності передусім у сфері соціальної відповідальності. Поняття толерантності у даній площині тісно пов'язане як з правовою сферою (толерантність-як-право, або формальна толерантність) [7, с. 16], так і зі сферою морально-етичних цінностей (толерантність-як-милість, або справжня толерантність) [7, с. 16]. Поняття соціальної відповідальності, так само, як і толерантність виступає з правової точки зору (відповідальність як ставлення до політичної влади), та з морально-етичної позиції (добро і зло, мораль, обов'язок, свобода). Соціальна відповідальність є регулятором суспільних відносин, що передба-

чає обов'язковість урахування і реалізації у процесі колективної життєдіяльності соціально-значущих принципів та норм [2, с. 75]. Толерантність у даному контексті є однією з найважливіших складових компонентів соціальної відповідальності. В контексті морально-етичних цінностей толерантність виступає як терпіння – здатність визнавати відмінність чужих ідей, вольовий і відповідальний прояв милосердя. Отже, толерантність – це не тільки зовнішньо спокійне і стійке визнання інакшої позиції, а й глибоке внутрішнє порозуміння з іншою, навіть протилежною позицією. З огляду на факт існування зворотного боку толерантності – негативної толерантності як несупротиву, неперешкоджання злу, байдужості [7, с. 11], вона може виступати як компроміс – партнерство, прагнення до гармонізації відмінностей в соціумі [7, с. 12]. Толерантність не зобов'язує приймати інше, вона, скоріше, виступає інструментом пристосування до розмаїття навколишнього світу [7, с. 29].

Одним з перших світських діячів, який розробляв основи толерантної поведінки у соціумі є французький політичний діяч доби Нового часу Мішель Монтень. Толерантність у нього – це віротерпимість [4, с. 123]. Представник німецької класичної філософії І. Кант розглядав толерантність як допускання існування меншого зла у вигляді окремих людських недоліків заради збереження більшого блага – спокою соціуму [7, с. 52]. Подібних поглядів дотримувався німецький філософ Гегель, який переніс дану властивість толерантності у політичну площину [7, с. 53]. На сучасному етапі толерантність виступає найважливішим інструментом для забезпечення умов розвитку гармонійного і збалансованого соціуму.

Толерантність – це поняття, в основі якого знаходяться християнські чесноти терпіння та смирення, а також милосердя (любов до ближнього). Перепоною на шляху формування толерантності виступає гордіня. За думкою англійського філософа К.С. Л'юїса [6, с. 117], гордіня – це вада, від якої не вільна жодна людина у світі. Протилежною є чеснота смирення. Гордіня, за християнським віровченням, є найбільшим гріхом, вона призводить до решти гріхів та вад, це абсолютно ворожий Богові стан духу. Гордині органічно притаманний дух суперництва. Суперництво ніколи не задовольниться частковим володінням. Цей стан існував в історичній ретроспективі та існує у сучасному світі на мікро- та макрорівні. Починаючи від простої людини і закінчуючи могутніми політичними лідерами дух суперництва завжди стимулював прагнення до нових успіхів та досягнень. Головні нещастя кожного народу протягом всієї історії людства, за думкою К.С. Л'юїса, були породжені гординою їхніх лідерів [6, с. 117]. Масові приклади з історії – наслідки світових воєн, збройних конфліктів, соціальних катастроф підкреслюють миротворчу, дипломатичну роль толерантності. Толерантність фо-

рмує урівноважену, миролюбну атмосферу, закликає до рівноправного діалогу зі збереженням індивідуальності. У толерантному просторі кожен вільний дотримуватися своїх переконань та визнає таке ж право за іншим. Люди за своєю природою розрізняються за зовнішнім виглядом, станом, мовленням, поведінкою й цінностями, але разом з тим, у рівній мірі володіють правом жити у мирі і зберігати свою індивідуальність. Отже, толерантність – це світська оболонка найважливіших християнських чеснот, які функціонують у соціумі і виступають основою для формування соціальної відповідальності. Соціальна відповідальність, в свою чергу, є потужним інструментом недопущення негативної толерантності у вигляді мовчазного несупротиву злу та насиллю.

З іншого боку, принципи толерантності можуть містити негативний момент у системі міжкультурної комунікації. Акультурація як процес долучення до певної системи культурних цінностей передбачає збереження національної ідентичності. Однак, крайній варіант акультурації – асиміляція виступає як процес повного прийняття іншої культури та цінностей. Таким чином, толерантність у даному випадку виступає чинником руйнації національної ідентичності. З позиції соціальної відповідальності чи не найкращою формою толерантності у системі міжкультурної комунікації може бути толерантність як мирне співіснування груп людей з різною історією, культурою та індивідуальністю [8, с. 15]. Соціальна відповідальність в умовах міжкультурної комунікації перетворює толерантність на інструмент взаємозбагачення, взаємного доповнення, подолання негативних моментів та забезпечення вільного розвитку представників різних культур.

Таким чином, в умовах побудови соціально відповідального простору принципи толерантності повинні стати основою взаємовідносин у політичному, соціальному та культурному середовищі. Згідно з основними положеннями Декларації принципів толерантності, підписаної державами-членами ООН у Парижі у 1995 р. [7, с. 324] толерантність, на відміну від поблажливості або потурання, виступає як активна позиція на основі визнання універсальних прав та свобод людини. Толерантність як складова соціальної відповідальності обмежує появу і стримує розвиток асоціального елемента в суспільстві, формує навички солідарності і відчуття єдності. Найважливішу роль у формуванні толерантного середовища відіграє виховання у дусі толерантності. Виховання у дусі толерантності починається з прищеплення людям знань про основні права та свободи. Формування навичок толерантності повинно здійснюватися на систематичній та раціональній основі, паралельно з розкриттям негативних наслідків політичної, економічної, соціальної, культурної та релігійної нетерпимості. Толерантність як складова соціальної ві-

дповідальності виступає найважливішим інструментом згладжування протиріч, є шляхом побудови мирних та гармонійних відносин, основою для переходу від «культури війни» до «культури миру» [7, с. 326].

Список літератури: 1. Галицький І.В. Толерантність у правовому житті сучасної України / І.В. Галицький. – Одеса: Фенікс, 2012. – 142 с. 2. Грищук В.К. Соціальна відповідальність: навчальний посібник / В.К. Грищук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 152 с. 3. Гюлен Ф. Діалог і толерантність: пер. с тур. / Фетхуллах Гюлен. – Пер. Зубань О.М., Підвойний В.М. – Київ: Вид-во Жупанського, 2012. – 372 с. 4. Золотухина-Аболина Е.В. Современная этика: учебное пособие для вузов / Е.В. Золотухина-Аболина. – 3-е изд., перераб. и доп. – Москва; Ростов-н.-Д: Март, 2005. – 413 с. 5. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації: пер. з нім. / Ганс Йонас. – Пер. А. Єрмоленко, В. Єрмоленко. – Київ: Лібра, 2001. – 399 с. 6. Льюис К.С. Просто християнство. Любовь: Собр. Соч. в 8 т. Т. 1 / К.С. Льюис. – Пер. с англ.: И. Череватая, Н. Трауберг. – Москва: «Виноград», 1998. – 304 с. 7. Толерантність як соціокультурний феномен: світоглядно-методологічний аспект / Мельник В.П.; Бацевич Ф.С., Грабовська С.Л., Дарморіз О.В., Брильов Д.В. – Львів: Вид-во Львівського університету ім. І. Франка, 2012. – 329 с. 8. Уолцер М. Про толерантність: пер. з англ. / Майкл Уолцер. – Пер. Лупішко М.; Наук. ред. Новіков Б.В., Попов А.А. – Харків: Каравелла-РА, 2003. – 147 с.

*Бірюкова М.В.
м. Харків, Україна*

ПРАКСІОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ПРИРОДИ СОЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Стрімкий розвиток сучасного суспільства і пошук стратегій його модернізації буквально зіштовхують соціологію з проблемою формування і концептуалізації більш чутливих і таких, що відповідають «духу часу», методів пізнання соціальної реальності. Як писав ще С. Булгаков, «соціальна наука, як і всяка наука взагалі, корениться в практичній нужді, в потребі орієнтування з метою практичної дії» [2]. Говорячи про сьогоденний етап розвитку суспільства можна загубитися у визначеннях його значимих характеристик. Наше суспільство, суспільство ХХІ століття, називають інформаційним, постіндустріальним, постмодерністським, суспільством знань, глобальним та ін., фіксуючи цим увагу суспільних наук на сучасних нюансах об'єктів, що вивчаються.